

ségből való kiábrándulás fájalmát, a felnőttek gyengesége és tanácsalansága okozta kudarcot. És ezek után vagy példamutató hőssé alakul át a való világ erkölcsi akadályait legyőző fiatal, vagy pedig, mint Lia unokanővére, Zsu, megalkuvó lesz és — ifjúkori eszményeit feladva — megelégszik az anyagi jóléten alapuló javakkal és átlagemberré válik.

Az is igaz, hogy az elhagyatottság tövises útjain még Lia erős jellemének kibontakozása sem mindig eszményi. Gyakran kényszerül arra, hogy hazudjon, képmutató legyen és apróbb csinytevéseket kövessen el. És mégsem visszataszító, amit művel, mert mindezt a rokonok, lelki válságainak okát nem ismerő tanárai ellene irányuló támadásainak elhárítása céljából, önvédelemből teszi. A környezetében élő felnőttek csak azt látják, hogy vétett az iskolaszabályok és a család tekintélye ellen, s az elidegenedés tragédiájá-

nak folyamata azzal teljesedik be, hogy Liát a legkevésbé érti meg a látogatóba hazatérő anyja, akiről kiderül, hogy elhanyagolja tanulmányait, s inkább kalandokba bocsátkozik.

A regény szinte szuggesztív erővel kényszeríti az olvasót arra, hogy feltegye a kérdést: mi legyen a magukra hagyott fiatalokkal? Azonban nemcsak fizikai értelemben vett magányról van itt szó, hanem a lélek árvaságáról is, hiszen nagyon sok fiatal a látszatra leggondosabb szülői felügyelet mellett is elhagyatottnak érzi magát.

Mirnice Zsuzsa regénye meghökentető tárgyilagossággal és alapos-sággal szemlélteti a magányból adódó sokféle problémát, s annak lélektani, szociális és egyéb következményét. Egyik-másik fejezete szinte vádbeszéd a szülői felelőtlenség, szüklátókörűség és a társadalmi közöny ellen.

ALMÁSI TIBOR

ESZMÉLÉS ÉS ÖNKERESÉS

SLAVKO MATKOVIĆ: *Cvetovi saznanja.*

Rukovet, Subotica, 1973.

ŽARKO RAFAJLOVIĆ: *Pege na sunčanom satu.*

Rukovet, Subotica, 1973.

Ahogy a szimultán fordító a beszélő és a hallgató közé ékelődik, s az üres hangfolyamat értelemmel gazdagítja, olyasféleképpen áll író és olvasó közé az, aki közvetít, méltat, értékkel, segíti az utóbbit, hogy útját az alkotás felé megtalálja, hogy válogatni tudjon, hogy gondolkodjék. Persze »az aranykulcsot a kert felé« ritkán találja meg, hiszen nem több meglepetésekre, titokzatos varázslatokra döbbenő Alicenél Cso-daországban.

Keresem tehát a kulcsot Slavko Matković és Žarko Rafajlović költészetéhez. A kötetek címe az első útmutató: *Az eszmélés virágai* és

Foltok a napórán. Néhány virág és néhány folt. Az első eszmélésből fakad, annak terméke; a másik folt, de furcsa módon nem napfolt, hanem napórán folt. Az eszmélésből más is sarjadt, de nekünk csak a virágokat mutatja, az említett folyamat legjavát. A napóra időmérő-eszköz. Ha foltok vannak rajta, nem kifogástalan, meghibásodott. Ezeket az árnyalatokat határozzák meg Žarko Rafajlović versei?

Mondom, a zár nyitját kutatom... Slavko Matković életrajzából megjegyzem, hogy képzőművész is. Nyomon vagyok-e, ha a versekben előforduló színeket számolom?

Biztosan nem. Pedig sok a kék és sok a sárga, zölden vihog a víz és zöldek álmai, a messzeség bíbor, sőt a költő még smaragd-kék szín-
nel is rajzol köröket. No, de vo-
nálnak szemem elé más irányból
kék lovak, zöld szegfűk és fekete
tulipánok.

Megállítanak az indiai nevek:
Krisna, Rinzáj, Vimalakirti. Távol-
keleti fuvallat? Indiai? Kínai? Ja-
pán? Kosztolányi japán-kínai vers-
fordításai ideilleszthetők párhuzam-
nak.

*noć se pretvara u dan
dan se pretvara u noć
i tako teče stvarnost
celog života*

*mudrost se skriva
u šaci peska
u belom cvatu
trešnje*

*nekoliko kapi rose
ostalo mi je na licu
a ptice su sletale
da piju da piju*

*(éjt nap követ
nappalt éjszaka
és így suhan a valóság
egész életen át*

*a bölcsesség
egy marék homokban rejlik
és a cseresznye
fehér virágjában*

*néhány csepp harmat
arcomon maradt
de a madarak rászálltak
hogy iganak belőle)*

Indulhatnék a nyomokon, ame-
lyekkel a kor, a mi világunk tar-
kázta Slavko Matković verseit:
Franz Kafka, Jan Palach, deter-
gensek dobozok, műfelhők és mű-
anyag virág, bephenicol, Apollo
13...

*kada sam radio u ciglani
zvali su me čupavi
i psovali mi majku
iza leđa*

*(mikor a téglagyárban dolgoztam
kócosnak hívtak
és szidták az anyámat
a hátam mögött)*

És a gyermekkor, az örökösen
jelen levő, amely a folklór izeit és
színeit hozza olykor:

*u toplom salašu
čorbu smo kuvali
kroz prozor nam mahale
kiše*

*kada smo bili klinci
uvek smo pazili
da nam se žabe
ne upišaju u oči*

*(a szállás melegében
levest főztünk
az ablakon át meg integettek
az esők*

*taknyoskorunkban
nagyon vigyáztunk
hogy a békák
ne pisáljanak a szemünkbe)*

Végül a szétszórt gyöngyöket fű-
zöm egybe: verseket, amelyek töb-
bet mondanak annál, amit a leírt
szó mutat:

*na ikoni maloje
uglastoj — zlatnoj
crvi napravili
rupu duboku*

*iz malih lobanja
zubi su ispalni
a onda je iznikla
trava*

*(a kis
szögletes aranyozott ikonba
a férgek
mély lyukat rágtak*

*a kis koponyákból
kihulltak a fogak
és aztán sarjadni kezdett
a fű)*

És ez a sokféleség mind befér
egy 39 oldalas kis kötetbe, anélkül,
hogy nagyobb egységekké, hosszabb
kötelménnyé állna össze? Verstör-
melék, mely képtelen kiteljesedni?
Vagy nem is akar több lenni indí-
tókarnál, emeltyűnél, mely a zsili-
peket fölrántja, s zuhogni kezd az
olvasóban a gondolattársítások vi-
ze? Csillámok, drágakövek erei, a-
metisztcsíkok, amelyek talán na-
gyobb kristályok felé mutatják az

utat. Így, ahogy vannak, szétfeszítve a sziklák szürkességét, sokszor nyomasztó hétköznapjainkat teszik fényesebbé.

Zarko Rafajlović költészete se nem talány, se nem meglepetés. Zárta, reteszei könnyen nyithatók. A tartalomjegyzékben a legérdekesebb címet keresem: *Felhő a madár farkán*. Odalapozok. A csalódás teljes. A »cégér« hamis. Ötletet harangoz be, a »csomagban« azonban ennek nyoma se. A vers közhelyekkel terhes. Ez jellemző több más darabra is a kötetből (*Istenek, Valaha régen, Ne nyúlj magadhoz*). A költő kifejezőeszközeiben még szegény, hogy régi igazságokat fogalmazzon újjá. Bizonyos témákhoz pedig csak akkor érdemes nyúlni, ha rostjainkban érezzük az új megfogalmazást, különben a »hozzászólás« ismétlés csupán, szóra sem érdemes, figyelmünkre meg éppenséggel nem tarthat igényt.

Szoborpéldával élek: Antoine Bourdelle *Ijásza*: az egész test pattanásig feszül, akár az íj idege a nyíl elröppenése előtt. Úgy érzem,

ilyen feszültséget kell belső életében elérnie a versnek is, mielőtt a tollhegyen spontánul vagy kínok közepe papírra vetül. Az egyedül járható út Žakro Rafajlović számára a magába szállás, az önkifejezés, a tiszta líra. Ezt több verse mondhatja velem: *Novemberben, Meddő órán, A békéről*.

*Mira ne može biti
sve dok postoje
Orlovi na grbovima*

(Nem lesz addig
Béke
Míg sasok állnak a címereken)

E kötetek sorsát is kutatom. Nem kerülnek-e csak barátok könyvespolcaira porosodni, ahelyett, hogy irodalmi esteken kelnének életre s az átlagember tudatában is megtennék gondolatalakító hatásukat?

Tenni kellene érdekükben valamit, hisz, Füst Milán szavát idézve: »idők és viharok folyamán oly gyönyörű szavak hanyatlottak már el előlünk a feledésbe«.

VIRÁG ÁGNES